



УДК 398.8(=161.2):[7.043:582.711.712]  
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.04.1001>

## ФІТОНІМ «РОЖА» В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРЯДОВОМУ ФОЛЬКЛОРИ

Тетяна ШЕВЧУК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4856-4430>

кандидат філологічних наук,

старший науковий співробітник,

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології

ім. М.Т. Рильського НАН України,

вул. Михайла Грушевського, 4, 01011, м. Київ, Україна.

e-mail: [shevchuk1712@ukr.net](mailto:shevchuk1712@ukr.net)

Метою цієї публікації є фольклористичний аналіз символізму рожі (ружі). Отож об'єктом дослідження є фітономен «рожа», що маніфестує кілька рослин: дику рожу (шипшину), повну рожу, ружу (троянду), рожу (мальву), а предметом дослідження — колядки і шедрівки, купальські, весільні і хрестинні пісні, замовляння, тобто приклади українського обрядового фольклору із символізмом рожі (ружі). Хронологічні межі дослідження — друга половина XIX — початок XX ст.

Мотив «сіяння рожі» є константним в українських замовляннях від кровотечі та хвороби шкіри — «рожі», а також у купальських піснях. Тексти колядок репрезентують оригінальну українську концепцію появи Єви, а згодом і Діви Марії з рожі (троянди). В українських замовляннях, як і в литовських, квітка «рожа» входить до семантичного поля «вогонь». У колядках дівчині йдеться здебільшого про рожу-троянду, оскільки в них переважає епітет «повна». Багатством смислових відтінків відзначаються колядки про Діву Марію і немовля Христа — над Марією розцвітає рожа, з рожі вилітає птах — її новонароджений син.

У замовляннях, як і в купальських піснях, «червона рожа» асоціативно пов'язується з вогнем і кров'ю.

На основі дослідження автор доходить висновку, що «рожа» українського обрядового фольклору є втіленням вітальної, вегетативної сили, краси, молодості, розкриваючи свій багатий семантичний потенціал в народних бінарних назвах рослин — «дика рожа», «повна рожа», «чорна рожа», «червона рожа».

**Ключові слова:** рожа, фольклор, символ, замовляння, Божа Мати, вогонь, пісні.

Tetiana SHEVCHUK

ORCID ID:

Candidate of Philological Sciences,

Senior researcher Institute of Art Studies,

Folklore Studies and Ethnology M.T. Rylsky

National Academy of Sciences of Ukraine,

4, Mikhail Hrushevsky st., 01011, Kyiv, Ukraine.

e-mail: [shevchuk1712@ukr.net](mailto:shevchuk1712@ukr.net)

## ROZHA («ROUGE», «ROSE») IN UKRAINIAN RITUALISTIC FOLKLORE

This article deals with ethno-cultural features of the phytonym *rozha* («rose»), using as an example Ukrainian ritualistic folklore — charms against bleeding and the skin disease called *rozha*, *kolyadkas* (carols), *vesniankas* (spring ritual songs), *Kupala*, wedding and christening songs. The author devotes special attention to constant motifs of charms and *Kupala* songs: sowing (planting) of *rozha*, and of *vesniankas* and wedding songs: plucking (breaking) of *rozha* («rose»); and also, traces the relation of the *rozha*-rose to the semantic fields «fire», «blood» and «beauty». The original Ukrainian concept takes the beginning in folk Christianity — the birth of the Virgin Mary from a *rozha* flower — is mentioned as well.

The author's attention was also drawn to binary Ukrainian folk names of *rozha*: «full *rozha*», «wild *rozha*», «black *rozha*», «red *rozha*», distinguishing for a certain semantic potential in the genre space of traditional culture. In their *kolyadkas* (traditional Christmas songs), girls sing mostly about a rose rouge, because of the dominant epithet «full». *Kolyadkas* about the Virgin Mary and infant Jesus are distinguishable for the richness of their shades of meaning: a rouge bursts into blossom above Mary, and a bird flies out of the rouge, signifying her newborn son. The epithets related to the color of ailment («white rouge», «black rouge», «red rouge») are typical for the folklore of both Western and Southern Slavs, and they can also be found in Polissian — Ukrainian and Belorussian — *zagovory* (verbal folk magic). The «rouge burning» motif in Ukrainian *zagovory* is semantically close to a Lithuanian ritual practice of treating the «rouge»: both the flower rouge and the ailment rouge are associated with fire. In *zagovory*, like in *Kupala* songs, the «red rouge» is associated with fire and blood. The «rouge sowing» motif is commonly found in the texts of Ukrainian *Kupala* songs, and today's informants (*Zhytomyr* and *Kyiv* regions) attribute this motif to *malva* (mallow). In the second half of the 19<sup>th</sup> — early 20<sup>th</sup> century, complex symbolism of these songs was often explained in parallel with the ideas of mythology school (when «rouge» was associated with «live fire», i. e. lightning). The «rouge» of Ukrainian ritual folklore represents an embodiment of the greeting, vegetative power, beauty and youthfulness, revealing its rich semantic potential in traditional binary names of plants: «wild rouge», «full rouge», «black rouge», «red rouge».

**Keywords:** rose, folklore, symbol, charms, Mother of God, songs.

**Вступ.** Етнокультурні особливості фітонімів активно вивчають українські мовознавці, етнолінгвісти, а також дослідники традиційної культури в Угорщині, Росії та Сербії [1]. Метою цієї публікації є фольклористичний аналіз символізму рожі (ружі), що позначений поліморфністю, адже у різних локальних традиціях зі словом «рожа» можуть ототожнюватися різні рослини (на цю особливість народної культури, за спостереженням Н. Лисюк, звертав увагу М. Максимович) [2]. Л. Москаленко у мовознавчій студії про ареальне варіювання фітономів у степових говірках Миколаївської області виокремила «дику рожу», адже це слово маніфестує 18 назв рослини: «дика роза», «кусачка», «свербигузка», «собача роза», «шипшина» і т. д. [3]. В традиційній культурі українців назву «рожа» застосовують і до мальви (мальва — *Malva L.* — багаторічна декоративна рослина з високим стеблом і яскравими різнокольоровими квітами), і до троянди (*Rosa centifolia* — «повна рожка», в локальних фольклорних текстах — «ружа»).

Отож об'єктом нашого дослідження є фітономен «рожа», що маніфестує кілька рослин: дику рожу (шипшину), повну рожу, рожу (троянду), рожу (мальву), а предметом дослідження — колядки і щедрівки, купальські, весільні і хрестинні пісні, замовляння, тобто приклади українського обрядового фольклору із символізмом рожі (ружі).

Хронологічні межі дослідження — друга половина XIX — початок XX століття.

**Основна частина.** В українському обрядовому фольклорі рожка згадується в колядках, веснянках, купальських піснях, а також у весільних і хрестинних (останні супроводжують ритуальні дії, пов'язані з народженням дитини). Квітка «рожа» також фігурує в українських замовляннях, спрямованих на лікування кровотечі й хвороби шкіри — «рожі», що знаходить паралелі в інших європейських народів, наприклад у німців, у яких теж є подібні замовляння [4, с. 680].

В колядках дівчині співали переважно саме про троянду, оскільки в них переважає епітет «повна»:

*Не свить, не зора занымалася:  
Рожка моя, повна, червона, у городи!  
Дивка Настунька наряжалася.  
Скидала вона буднее платьте,  
Надивала вона срибне, золоте.*

*До церкви йшла, — якъ рожка зійшла;  
Въ церкви стояла, — якъ свичка палала.  
Тамъ паны стоялы да познавалы:  
«Чыя то дочка, якъ паняночка?  
Чы цараливна, чы короливна?»  
— Не цараливна, не короливна,  
То Петрова дочка, якъ панночка. —  
Да бувай здорова, дивко Настунько,  
Сама собою, зъ отцем, зъ матерью,  
Зъ Исусомъ Хрыстомъ, зъ святымъ*

*Рожествомъ*

*Изъ мылымъ Богомъ и зо всимъ родом  
(за каждымъ стихомъ припѣвъ) [5, с. 120].*

Цю колядку записав О. Малинка у с. Богданів Глухівського повіту. Порівняння «як рожка зійшла», «як свічка палала» тут засвідчують приналежність квітки рожі (троянди) до семантичного поля вогню, що найяскравіше виявляється в текстах замовлянь та купальських пісень.

Багатством смислових відтінків відзначається й згадка про рожу в колядках про Діву Марію і немовля Христа: над Марією розцвітає рожка, із рожі влітає птах — її новонароджений син (у традиційному тлумаченні сновидінь поява птаха, а також квітки у сні вагітної жінки сигналізують про народження дитини). Один із таких текстів розглянув К. Сосенко:

*Над Марією рожка процвітає,  
А з тії рожі та вилетів птах,  
Та полетів птах попід небеса;  
Усі небеса розтворилися,  
Усі святі поклонилися.  
А це ж не птах, це син божий,  
Це син божий людей намножив [6, с. 236].*

В іншому варіанті цієї колядки також фігурує рожка:

*А в тій церкві три гроби стоїть,  
А в першому гробі Сус Христос лежить,  
А в другому гробі святий Ілля,  
А в третьому гробі свята Марія,  
Над Сусом Христом свічі палають,  
Над Марією рожка процвіла,  
А з тої рожі вилетів пташок.  
Не є то пташок, то Божая сила,  
Що по всьому світі  
Людей розмножила [6, с. 236].*

К. Сосенко відзначив спорідненість цих сюжетів з «уралайтійськими» переказами, в яких ідеться про розмноження людей Сином Божим. Дослідник також згадав індоіранський міф про народження чо-

ловіка з андрогінної рослини — двох дерев-близнят, що ростуть з одного кореня. В «уралайтайській міті» (в міфології хантів і мансі) син божий Нумі Торум сотворив людей з верболозу і глини [6, с. 137]. У схристиянізованих українських колядках (процитованих вище) К. Сосенко вбачав близькість до езидського<sup>1</sup> міфу про Сина Божого в куці рожі, що виріс посеред первісного моря. У цьому езидському прикладі, як і в українських колядках, рожа є символом Прадерева. Оскільки вітчизною рожі вважається Мала Азія, вона є «улюбленицею Півдня», символом цнотливості. Саме тому К. Сосенко підкреслював, що мотив рожі як райського дерева українці запозичили «з Півдня». Як символ невинності рожа була гідною рослиною для Сина Божого в езидському міфі та українських колядках про Діву Марію. Розглядаючи колядковий міф про рожу й Сина Божого, К. Сосенко припускав наявність у ньому оригінальної української концепції. Він спирався і на записи, вміщені в першому томі «Праць» П. Чубинського: «Бог сотворив первісно Єву з рожі і поставив її перед пробудженням зі сну Адамом, питаючи його, чи вона йому подобається. Але Адам був невдоволений, що Єва не такого походження, як він, і зажадав іншої. Тоді Бог сотворив йому нову Єву з глини, а тоту з рожі взяв до неба. З тої першої Єви народилася Марія» [6, с. 318]. На квітковий символізм, пов'язаний з Дівою Марією, звертають увагу й сучасні дослідники фольклору, зокрема Т. Длінна: «В українській народній культурі рожатроянда також символізує Богородицю. Покажемо у цьому розумінні є використання відповідної символіки в народних богородичних іконах. Наприклад, у народній іконі «Богородиця-Знамення» ХІХ ст. рожеві троянди із зеленим листям утворюють вінок навколо німба Діви Марії» [7, с. 32].

Символізм рожі-троянди українських замовлянь привернув свого часу увагу П. Богатирьова під час його експедиційних поїздок на Закарпаття (1923—1926 роки). Дослідник зазначив: «На Закарпатті, як і в інших місцях, багато виразів засновано на омонімах або на омофонах: ячмінь на оці тругь ячмінним зерном, яке потім кидають у чужу кри-

ницю. В німецьких, латвійських замовляннях проти рожі особливо широко розповсюджений мотив троянди. Майже завжди в них фігурує збір трав та квітів, особливо троянд» [8, с. 35—36].

Сучасному дослідникові народної магії В. Королю під час експедиції до Закарпатської Гуцульщини (Рахівський р-н) у липні 2017 року пощастило виявити зошит із текстами замовлянь, що належить Марії Федощук (с. Стебний), серед яких є і запис під назвою «Ружу спалювати»:

*З першого верхнього волоса, котрий почитай  
З отця, з Матері, з свитого духа.*

*Ружа біла, ружа голуба, ружа червона.*

*Ци ти з нового місцици, ци ти схода.*

*А ци знова, ци ти з роси,*

*А ци з води, ци ти від вітру,*

*А ци з роботи, а ци з бешиков,*

*А ци з болічков, ци лихим числом.*

*Ци с потенинов, ци усякими болами.*

*Є вас 77 спалю тьби відси зовсім.*

*З міска, з підміска, ножими тя відрубую і вікошу,*

*Гребенем вігребу, мітлов вімету,*

*Язиком тя віссу, зубами похрустую,*

*Слинов тя розплую, Божим духом тя розхукаю.*

*Ни я тебе ружечко відсилаю,*

*Пречистов Дівов Исусом Христом,*

*І сам Господь Бог до панів у двори,*

*до панів у керти.*

*Там будуть тебе поливати рожені порожні.*

*Рабі Божі (ім'я) покой дати, утихай улигай,*

*Як утихают птиці по лісах, люди по хатах,*

*Діти по колісках, маржина по домах,*

*Вівці по кошарах, свині по кучах,*

*Пси по ланцах, кури по сідалах.*

*Як утихают усьика живина,*

*Так ти руже утихай, улигай, ни печи, ни боли.*

*Ни я тебе заклинаю сам Господь Бог*

*Исус Христос.*

*Як заклили гада в раю, як нимає моци зятті,*

*З закляті, з повишені, з ясного місьцьи говорити.*

*Так ти ружечко нимаєш моци печи, больти,*

*Ищезни, пропадни, як изчезає дим з хатів.*

*Я тебе заклинаю, службами, молитвами,*

*Акафистниками, святами урочистими,*

*Ищезни пропади, як ищезают дим з хатів*

[9, с. 110—111].

Одразу впадає в око ототожнення ружі-хвороби і ружі-квітки: перша пече, а другу поливають. Епітети, що пов'язані з кольором недуги («ружа біла, ружа голуба, ружа червона»), характерні як для західнослов'янської традиції, так і для південних

<sup>1</sup> Єзиди — чи то субетнос курдів, чи споріднений з останніми народ, що проживає на півночі Іраку та сповідує езидизм, релігію, яка виникла на базі зороастризму з включенням елементів християнства, юдаїзму й ісламу.

слов'ян — на це звернула увагу Т. Агапкіна, коментуючи тексти поліських замовлянь й наводячи для порівняння чеське замовляння від рожі: «Рожка біла, рожка червона, рожка синя... Йди... в поля, в сухі луки, смикай там квіточки» [10, с. 190]. Мотив «ружка — квітка», де ружею називають і хворобу, й квітку (троянду), за спостереженням Т. Агапкіної, зустрічається в багатьох поліських замовляннях, зокрема українських та білоруських [10, с. 191]. Мотив «спалювання рожі» українських замовлянь семантично близький литовській ритуальній практиці лікування «рожі». М. Зав'ялова відзначила, що «в литовському замовлянні з вогнем порівнюється рожка та її омонім у литовській мові — квітка *goze* «роза»...» («Ісус Христос ходив горами, морями, розірвав рожу, засохла рожка, згоріла рожка...») [11, с. 385].

Досліджуючи роль кольору в створенні символічного образу рослин, зокрема троянди, В. Колосова відзначила: «Основні асоціації, пов'язанні з червоним кольором — кров і вогонь». Наприклад, у Сараєві вважається, що троянда з'явилася з крові «невинно вбитої сестри». В околицях Ніша червоний колір троянди пов'язується з кров'ю дівчини, яка, не знаючи про колючки, вкололася об них, і троянда, раніше біла, зафарбувалася в червоний колір [12, с. 45—46]. Рослини, які за кольором нагадували кров, надіялися здатністю її зупиняти. На підтвердження своїх слів дослідниця залучає приклади українських замовлянь зі збірників П. Чубинського та П. Єфименка: «Йшли калікы черезъ тры рікы: рожу сіялы, а розу віттыналы. Якъ тая роза не прынялась, такъ и ты, кровъ, не зъявляйся, угамуйся у хрещеного, молитвенного, на имя наречного» [13, с. 127]. Або: «Там на горе туры орали, красну рожу сіяли; красна рожка не зошла; там стояла дівка; коло синя моря безребра овечка стояла; кры червоного моря червоний камень лежить. Де сонце ходить, там кров знимається; де сонце заходить, там кровъ запикається» [14, с. 46].

В українських замовляннях від кровотечі досить стійким є мотив «сіяння рожі»: «Іхав Ісус Христос на сивом коні. Посіяв він рожу, поставив сторожу, щоб моя рожка не зійшла, щоб моя кров не пішла» [15, арк. 15]. В іншому варіанті такого замовляння, записаного в с. Уховецьк Ковельського р-ну Волинської обл. 1979 року, рожу сіє Божа Мати:

*Божа Матер по морэ ходыла,  
Чорну рожу сияла,  
Шоб та рожка нэ зійшла,  
Шоб у (имярек) кроу нэ пошла* [10, с. 183].

Польська дослідниця М. Зовчак звернула увагу на те, що саме Ісус Христос і Богородиця найчастіше згадуються у замовляннях від рожі (вони ж «сіють рожу» у текстах замовлянь від кровотечі), пояснюючи це тим, що рожка-троянда в християнській традиції є символом і Христа, і Богородиці [10, с. 190].

В текстах українських купальських пісень також поширений мотив «сіяння рожі», однак сучасні інформанти (записи 2018 року від уродженців Житомирської та Київської областей) стверджують, що йдеться в них не про рожу-троянду, а про рожу-мальву, оскільки мальва поширюється через розсівання насіння. Символізм таких пісень досить складний для тлумачення: рожу сіють, згодом вона виявляється зламанною, а над нею сходять три місяці (три парубки) і три зірочки (три дівчини):

*Посію я рожу, поставлю сторожу,  
Стороною дощик иде, стороною,  
Над моею рожкою червонною.  
Не певна сторожа, выломана рожка,  
Стороною дощик иде и пр.  
Выйшло на рожки три мисяци ясных  
Стороною и пр.  
Три мисяця ясных, три молодци красных.  
Стороною и пр.  
Першій молодчик — молодий Василько  
Стороною и пр.  
Другий молодчик — молодий Иванко  
Стороною и пр.  
Третій молодчик — молодий Павличко  
Стороною и пр.  
Посію я рожу, поставлю сторожу  
Стороною и пр.  
Не певна сторожа, выломана рожка.  
Стороною и пр.  
Выйшло на рожки три зирочки ясных  
Стороною и пр.  
Три зирочки ясных, три дивочки красных.  
Стороною и пр.  
Перша дивочка — молода Одарка.  
Стороною и пр.  
Друга дивочка — молода Оксанка.  
Стороною и пр.  
Третя дивочка — молода Олена,  
Стороною дощик иде, стороною,  
Над моею рожкою червонною* [16, с. 98—99].

Цю купальську пісню записав В. Пассек під час подорожі Україною в 1832 році й опублікував у нарисі «Свято Купали». Цей «доброзичливий ідеаліст», як назвав його Микола Сумцов [17, с. 207], був присутній на святкуванні Купала, спілкувався з українськими дівчатами й жінками і зробив висновок, що у Волинській, Подільській, Київській, Чернігівській, Полтавській, Харківській губерніях це свято відзначають з особливим розмахом. У своєму нарисі В. Пассек подав і російський переклад цитованої вище пісні, де слово «рожа» передав як «роза», зазначивши: «У цій пісні багато містичного і так мало спільного з іншими звичайними піснями» [16, с. 99]. Зауважимо, що в кінці ХІХ — на початку ХХ ст. цей сюжет, як правило, коментували в річці ідей міфологічної школи. Так, О. Амфітеатров сюжет цитованої купальської пісні про рожу пов'язував з сербськими легендами про громну (столисту) троянду — десь під землею росте така квітка, що своїм корінням зв'язує живий вогонь: «Колір троянди приховує в собі блискавки та громи. Коли б хтось зірвав квітку, страшна гроза знищила б землю і все під нею й над нею. Відліла б одна троянда...» [18, с. 224]. Саме така троянда, на думку О. Амфітеатрова, пов'язана з вогнем купальської ночі, а розповіді про неї проливають світло на зв'язок рожі і дощу («стороною дощик іде») купальських пісень. На підтвердження таких міркувань автор наводить такий пісенний зразок: «Красная роза горела, / Под ней белая девка сидела, / В решете воду носила, / Красную розу гасила. То есть сеяла дождь и тем прекращала грозу» [18, с. 224]. Зауважимо, що в різних варіантах української купальської пісні про рожу, що були зафіксовані на території України впродовж ХХ — початку ХХІ ст., початки різняться: «Посію я рожу» — «Посаджу я рожу»:

*Ой посаджу я рожу, ой (2)  
Та поставлю сторожу.  
Вітер повіває, ой (2)  
Та й рожу розхляє.  
Мати дочку лає, ой (2)  
Та гулять не пускає [19, арк. 4].*

*Посію я рожу, поставлю сторожу,  
Стороною дощик іде, [стороною]  
Над моєю рожею повною.  
Поставлю сторожу — свого баченька  
Невірна сторожа — обципана рожа.*

*Поставлю сторожу — свого миленького:*

*Хороша сторожа — неципана рожа*

[20, с. 19].

У цьому варіанті йдеться про «повну рожу», тобто троянду, але її сіють, тому аргументи сучасних інформантів, про які ми вже згадували, не можуть слугувати надійним критерієм для визначення, про яку квітку йдеться — мальву чи таки троянду.

**Висновки.** Підсумовуючи спостереження над фольклорним буттям «рожі», погодимося з думкою згаданого на початку статті П. Червінського, що ця квітка — втілення вітальної вегетативної життєвої сили, пов'язаної з народженням, ростом і відродженням. Подальше вивчення цієї проблематики передбачає розгляд фольклорного кругооберту смислів, закладених у фітонімі «рожа», особливостей розгортання семантичного потенціалу народних бінарних назв рослин «дика рожа», «чорна рожа», «червона рожа», «повна рожа», що реалізуються в усій повноті жанрового простору українського фольклору з урахуванням різноманітних історичних умов і культурних впливів.

Умовні скорочення

АНФРФ — Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. Київ.

1. Червінський П. Rose in Dornen — к інтерпретації одного романтичного мотива. *Фольклор и етимология*. Тернопіль: Крок, 2010. С. 330—337.
2. Лисюк Н. Михайло Максимович про символіку назв рослин в українському фольклорі. URL: <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2004/N5/Art11.htm> (Дата звернення: 10.04.2019).
3. Москаленко Л. Ареальне варіювання фітономенів: коефіцієнт диференціації та типи відмінностей (на матеріалі українських степових говірок Миколаївської обл.). *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2008. Вип. 428—429. С. 43—50.
4. Erich O.A. und Beitel R., Beitel, K. Wörterbuch der deutschen Volkskunde. Dritte Auflage. Neu bearbeitet von R. Beitel unter Mitarbeit von K. Beitel. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag, 1974. 864 s.
5. Малинка А.Н. *Сборник материалов по малорусскому фольклору*. Чернигов, 1902. 388 с.
6. Сосенко К. *Культурно-історична постать стародавніх українських свят Різдва і Щедрого Вечера*. Київ: СІНТО, 1994. 343 с.
7. Длінна Т. Сотеоріологічні аспекти образу Богородиці в українській народно-християнській традиції. *Матеріали до української етнології. Збірник наукових*

- праць. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського, 2012. Вип. 8 (11). С. 30—36.
8. Богарырев П.Г. *Народная культура славян*. Москва: ОГИ, 2007. 368 с.
  9. Король В. Рукописний збірник замовлянь із с. Стебний Рахівського району Закарпатської області. *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 2. С. 110—113.
  10. *Полесские заговоры* (в записях 1970—1990х гг.). Сост., подготовка текстов и коммент. Т.А. Агапкиной, Е.Е. Левкиевской, А.Л. Топоркова. Москва: Индрик, 2003. 752 с.
  11. Завьялова М.В. Семантическое поле «огонь» в русских и литовских заговорах. *Балто-славянские исследования 1997*. Москва: Индрик, 1998. С. 374—391.
  12. Колосова В. Роль цвета в создании символического образа растения. *Kodovi slovenskih kultura*. Воје, 2001. С. 42—56.
  13. Чубинский П.П. *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край*. Санкт-Петербург, 1872. Т. 1. Ч. 1. 224 с.
  14. Ефименко П. *Сборник малороссийских заклинаний*. Москва: Унив. тип., 1874. 78 с.
  15. *АНФРФ*. Ф. 1—7. Од. зб. 723.
  16. Пасек В.В. *Очерки России*. Сост. и отв. ред. О.А. Платонов. Москва: Институт русской цивилизации, 2014. 448 с.
  17. Сумцов М.Ф. *Слобожане*. Исторично-етнографічна розвідка. Харків: Союз, 1918.
  18. Амфитеатров А.В. *Сказочные были: Старое в новом*. Санкт-Петербург: Общественная польза, 1904. 255 с.
  19. *АНФРФ*. Ф. 14—3. Од. зб. 2.
  20. Леся Українка. *Зібрання творів: у 12 томах*. Київ: Наукова думка, 1977. Т. 9. 431 с.
- material of the Ukrainian steppe dialects of Mykolaiv region). *Naukovyj visnyk Chernivcz'kogo universytetu* (Issue 428—429, pp. 43—50) [in Ukrainian].
- Erich, O.A., Beitel, R., & Beitel, K. (3 eds.). (1974). *Dictionary of German folklore*. Third edition. Newly edited by R. Beitel in collaboration with K. Beitel. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag [in German].
- Malinka, A.N. (1902). *Collection of materials on Little-Russian folklore*. Chernigov [in Russian].
- Sosenko, K. (1994). *Cultural-historical figure of the Old Ukrainian holidays of Christmas and Generous Evenings*. Kyiv: SINTO [in Ukrainian].
- Dlinna, T. (2012). Sotoryological aspects of the Mother of God on the Ukrainian folk-Christian tradition. *Materials to Ukrainian Ethnology: Collection of scientific works* (Issue 8 (11), pp. 30—36). Kyiv: Rylsky institute of Art Studies, Folkloristic and Ethnology of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Bogaryrev, P.G. (2007). *Folk culture of the Slavs*. Moscow: OGI [in Russian].
- Korol', V. (2018). A handwritten collection of orders from the village Stebnyj of Rakhiv district of the Zakarpattia region. *Folk Art and Ethology*, 2, 110—113 [in Ukrainian].
- Agapkina, T.A., Levkievskaja, E.E., & Toporkov, A.L. (Eds.). (2003). *Conspiracies of Polesie (in the records of the 1970—1990)*. Moscow: Indrik [in Russian].
- Zav'jalova, M.V. (1998). Semantic field «fire» in Russian and Lithuanian conspiracies. *Balto-Slavjanskije issledovaniya 1997* (pp. 374—391). Moscow: Indrik [in Russian].
- Kolosova, V. (2001). The role of color in creating a symbolic image of a plant. *Kodovi slovenskih kultura* (pp. 42—56). Voje [in Russian].
- Chubinskij, P.P. (1872). Proceedings of the ethnographic-statistical expedition to the Western Russian region (Vol. 1, part 1). Sankt-Peterburg [in Russian].
- Efimenko, P. (1874). *Collection of Little Russian spells*. Moscow: University Typography [in Russian].
- ACMPR. F. 1—7. Od. zb. 723.
- Passek, V.V., & Platonov, O.A. (Ed.). (2014). *Sketches of Russia*. Moscow: Institut ruskoj civilizacii [in Russian].
- Sumczov, M.F. (1918). *Slobozhane*. Historical and ethnographic intelligence. Kharkiv: Soyuz [in Ukrainian].
- Amfiteatrov, A.V. (1904). *Fabulous were: Old in new*. Sankt-Peterburg: Obshchestvennaja pol'za [in Russian].
- ACMPR. F. 14—3. Od. zb. 2.
- Lesya, Ukrainka. (1977). *Collected works: in 12 volumes* (Vol. 9). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

## REFERENCES

- Chervinskij, P. (2010). Rose in Dornen — to the interpretation of one romantic motive. *Folklore and etymology* (pp. 330—337). Ternopil: Krok [in Russian].
- Lysyuk, N. *Mikhailo Maksimovich about symbolism of plant names in Ukrainian folklore*. Retrieved from: <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2004/N5/Art11.htm> (Date of the application: 10.04.2019) [in Ukrainian].
- Moskalenko, L. (2008). Areal variation of phytonomemes: coefficient of differentiation and types of differences (on the